

Summary

The main problems of the presence of people with a forensic examination, which is the most important institution of control over forensic activities. From the standpoint of modern criminal procedure legislation of Ukraine defined procedural and non-procedural circle of people who can implement the presence analyzed the limits of their powers, guaranteeing the independence of the assessor and non-interference in its activities by conducting forensic examinations, formulate proposals to improve their procedural status.

УДК 343.148

І.В. Гора, доктор юрид. наук, професор

Академія адвокатури України

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАЛУЧЕННЯ ЕКСПЕРТА СТОРОНОЮ ЗАХИСТУ

Розглянуто проблемні питання, пов'язані із залученням експерта стороною захисту. Досліджуються проблеми визначення компетенції і компетентності експерта стороною захисту, можливості у відбиранні зразків для експертного дослідження тощо.

Сьогодні законодавство України все більше наближається до міжнародних стандартів, що передбачає запровадження змін, які відбуваються в реформуванні системи судочинства, удосконалення всіх сфер законодавства, в тому числі й законодавчих норм, якими врегульовано судово-експертну діяльність. Сучасне законодавство України в межах здійснюваної правової реформи направлене також на підвищення ролі й переоцінку значущості інституту судових експертиз, без яких не може бути ефективно проведено досудове розслідування кримінального провадження й розкрито злочин. Викриття винних та забезпечення правильного застосування закону вимагає неухильного додержання законодавчих вимог щодо всебічної й повної перевірки всіх доказів. У зв'язку з цим, призначення та проведення експертиз є дієвим засобом забезпечення об'єктивності, повноти і всебічності як досудового розслідування, так і судового розгляду, гарантом обґрунтованості обвинувачення.

Безумовно, чинний Кримінальний процесуальний закон заслуговує позитивної оцінки з точки зору запровадження принципів змагальності, рівності сторін тощо. Аналіз Кримінального процесуального кодексу України, Закону України "Про адвокатуру та адвокатську

діяльність” дає змогу зробити висновок щодо посилення на сьогодні гарантій прав громадян в судочинстві та розширення можливостей участі сторін і їх представників в процесі доказування, котре визначене самим принципом змагальності та рівноправності сторін. Проте, аналіз окремих норм КПК України показує, що існують певні недоліки, які стосуються проблем залучення експерта стороною захисту. Цілком слушними і такими, що заслуговують на підтримку, є думки Е.Б. Сімакової-Єфремян щодо необхідності удосконалення нормативного регулювання чинним КПК України деяких питань призначення та проведення судової експертизи, зокрема щодо права сторони захисту попереджувати експерта про кримінальну відповідальність за надання завідомо неправдивого висновку та відмову від покладених на експерта обов’язків, про можливість допиту експерта під час досудового розслідування, а не лише в суді, які були висловлені нею у низці публікацій [1; 2]. Проте, існує ще низка проблем, що пов’язані із залученням експерта стороною захисту.

Вся процесуальна діяльність адвоката — захисника особи, по відношенню до якої здійснюється кримінальне переслідування, полягає в допустимому й раціональному збиранні, наданні, дослідженні й використанні доказової інформації, котра виправдовує підзахисного або пом’якшує його відповідальність, у забезпеченні його прав та інтересів у кримінальному судочинстві. Стратегічною метою адвоката є забезпечення всебічного й об’єктивного отримання інформації про діяльність підзахисних для правильного й справедливого розгляду кримінального провадження в суді. Тактичною метою є виключення спроби сторони обвинувачення використати свій ресурс для необґрунтованої переваги сил. Дійсна змагальність в будь-якому процесі повинна стосуватися й змагальності в дослідженні висновків експертиз з боку сторони обвинувачення й з боку сторони захисту.

Особливо ретельно необхідно підходити адвокату до вибору експерта з точки зору судової перспективи й судової оцінки доказів, а також відсутності конкуренції одних видів доказів перед іншими. При обранні експерта значення має його компетентність, професійна обізнаність, здатність експерта вирішувати поставлені питання, що відносяться до предмету експертизи. Насамперед необхідно з’ясувати відомості щодо рівня й фаховості освіти, посади, яку займає експерт, і стажу його роботи та досвіду в проведенні певного виду експертиз. Якщо при призначенні конкретного експерта виявиться його некомпетентність або зацікавленість, він зобов’язаний заявити самовідвід (п. 5 ч. 5 ст. 69 КПК

України) і невідкладно повідомити особу, яка його залучила, чи суд, що доручив проведення експертизи, про неможливість проведення експертизи через відсутність у нього необхідних знань або без додаткового залучення інших експертів (ч. 6 ст. 69 КПК України). Необхідний рівень компетентності експерта визначається слідчим, суддею, захисником з урахуванням мети та завдань, складності майбутнього експертного дослідження, його первинності або повторності, а також інших обставин. Проте, перевірка компетентності особи, залученої в якості експерта сторонами обвинувачення і захисту, на практиці здійснюється доволі поверхнево, що безумовно, негативно впливає на якість проведених експертиз і доказове значення отриманих висновків. Питання щодо визначення компетенції експерта виникає при обґрунтуванні адвокатом позиції щодо залучення експерта у разі, коли є достатні підстави вважати, що залучений стороною обвинувачення експерт внаслідок відсутності в нього необхідних знань, упередженості чи з інших причин надасть або надав неповний і неправильний висновок. Питання щодо кваліфікації й компетенції експерта визначаються і під час проведення допиту експерта в суді. Тому, пропонуючи слідчому судді конкретного експерта, адвокат має дивитися на перспективу, оскільки для доведення або спростування достовірності висновку експерта кожна сторона має право надати відомості, які стосуються знань, вмінь, кваліфікації, освіти і підготовки експерта. Якщо некомпетентність експерта виявилася після проведення ним експертизи (під час оцінки висновку судом), то у такому разі суд може ставити питання про можливість проведення повторної експертизи.

Згідно з вимогами ч. 1 ст. 242 КПК України, експертиза проводиться експертом за зверненням сторони кримінального провадження або за дорученням слідчого судді чи суду, якщо для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження, необхідні спеціальні знання. Частиною 1 ст. 243 КПК України передбачено, що сторона обвинувачення залучає експерта за наявності підстав для проведення експертизи, у тому числі за клопотанням сторони захисту чи потерпілого. Виходячи із аналізу ст. 110 КПК України, можна встановити, що таке рішення повинно оформлятися постановою слідчого чи прокурора. Постанова має складатися: з вступної частини, у якій вказуються відомості про місце і час прийняття постанови; прізвище, ім'я, по батькові, посаду особи, яка прийняла постанову; мотивувальної частини — зміст обставин, які є підставами для прийняття постанови, мотиви прийняття постанови; результативної — у якій зазначаються

відомості про зміст прийнятого процесуального рішення; місце і час його виконання; особу, якій належить виконати постанову; можливість і порядок оскарження постанови. Проте, постанова про призначення судової експертизи, окрім вказаних вище даних, повинна містити й таку інформацію: підстави для проведення експертизи; прізвище експерта або назву експертної установи, експертам якої доручається провести експертизу, питання, з яких експерт повинен дати висновок (предмет конкретної експертизи), об'єкти, які мають бути досліджені, а також матеріали, що надаються експертові для ознайомлення.

Відповідно до положень ч. 2 ст. 243 КПК України, сторона захисту має право самостійно залучати експертів на договірних умовах для проведення експертизи, у тому числі обов'язкової. Надання стороною захисту висновку експерта можна розглядати як одну, до того ж серйозну альтернативу можливостям використання спеціальних знань стороною обвинувачення. Не регламентувавши процедуру отримання стороною захисту висновку експерта й форму та зміст документа, яким сторона захисту може призначити експертизу, законодавець узаконив таку форму цього виду доказів. З одного боку, КПК України дозволив стороні захисту залучати експерта для проведення експертизи, а з іншого — не надав адвокату необхідного процесуального інструментарію для повноцінного використання ним можливостей експертизи. Законодавець не визначив, який саме документ про залучення експерта складає сторона захисту (клопотання, адвокатський запит, доручення, угода) і які реквізити повинен мати цей документ. Лише у п. 1.8. Інструкції про призначення і проведення судових експертиз та експертних досліджень, затвердженій наказом Мініюсту України від 26.12.2012 р. № 1950/5, зазначено, що підставою для проведення експертиз, відповідно до чинного законодавства, є письмове звернення потерпілого чи сторони захисту кримінального провадження, у якому обов'язково зазначаються реквізити, перелік питань, поставлених експерту, а також об'єкти, що підлягають дослідженню. Оскільки законодавець не висуває будь-яких вимог для підготовки такого документу, вважаємо, що доцільно його складати за змістовною аналогією з процесуальним документом (постановою про призначення експертизи), яким залучає експерта сторона обвинувачення.

В клопотанні про залучення експерта для проведення експертизи адвокат обов'язково зазначає об'єкти, що надані експерту на дослідження, більше того, кожний об'єкт повинен бути детально описаний. Об'єктом експертизи можуть бути лише ті предмети, документи або

людина, котрі мають певний процесуальний статус, втягнуті в сферу кримінального судочинства. Вибір, відбір об'єктів для дослідження як процесуальну дію здійснює особа, яка залучає експерта. Визначення об'єктів та направлення їх експерту — справа і завдання слідчого, прокурора, сторони захисту, слідчого судді, суду. Експерт не має права за власною ініціативою збирати матеріали для проведення експертизи, а у випадках, коли поданих йому матеріалів недостатньо для виконання покладених на нього обов'язків, він може відмовитися від давання висновку.

Кримінальний процесуальний закон пов'язує право експерта відмовитися від давання висновку за наявності двох підстав: недостатністю наданих матеріалів (об'єктів дослідження) та відсутністю у експерта необхідних для дослідження спеціальних знань. Наявність першої підстави можна констатувати у тому випадку, якщо експерт клопотав перед особою, яка його залучила для проведення експертизи, про надання додаткових матеріалів, проте клопотання не було задоволено; матеріали, які є у розпорядженні експерта, не дозволяють провести повноцінне дослідження і дати відповіді на поставлені запитання. До такої ж підстави можна віднести і непридатність наданих матеріалів для дослідження, наприклад, якщо для проведення почеркознавчої експертизи надана ксерокопія письма незадовільної якості, а не оригінал. Що ж стосується іншої підстави, то вона виникає, коли: поставлене запитання не відноситься до компетенції експерта (наприклад, запитання про психічний діагноз поставлено перед психологом, або запитання щодо психічного стану особи, яка виконала рукописний текст з погрозами, ставиться не перед психологом чи психіатром, а перед експертом в галузі авторознавчої та почеркознавчої експертизи); поставлене запитання в принципі відноситься до даної галузі знань, в якій експерт є фахівцем, але сучасний рівень розвитку знань не дозволяє відповісти на нього (наприклад, запитання щодо конкретного часу виконання документа). КПК України не регламентує форму, в якій експерт відмовляється від давання висновку. Оскільки висновок експерта надається лише в письмовій формі, то і відмова від давання висновку також повинна надаватися в письмовій формі.

Неабияке значення у призначенні експертизи стороною кримінального провадження має і отримання зразків для експертизи. Отримання зразків — це самостійна процесуальна дія, що проводиться під час досудового розслідування стороною кримінального провадження, яка звернулася за проведенням експертизи, або за клопотанням якої

експертиза призначена слідчим суддею. Якщо проведення експертизи доручено судом, відібрання зразків для її проведення здійснюється судом або за його дорученням залученим спеціалістом. Під зразками для експертного дослідження слід розуміти як ті об'єкти, що виступають власне досліджуваними, так і ті, які є зразками для порівняльних досліджень (експериментальні, вільні, умовно-вільні зразки).

Ані під час досудового розслідування, ані під час судового розгляду кримінального провадження експерт не вправі з власної ініціативи збирати зразки для експертного дослідження. Водночас, розглядаючи питання щодо причетності експерта до відбору зразків для експертного дослідження, варто звернути увагу на такі обставини. Вітчизняний кримінальний процесуальний закон на містить заборони на залучення як експертів тих фахівців, що брали участь як спеціалісти в проведенні слідчих (розшукових) дій, під час яких були вилучені об'єкти експертних досліджень. Отже, залученими як експерти можуть бути спеціалісти, що надавали допомогу слідчому, прокурору в проведенні огляду, обшуку і відшуканні та вилученні з місця їх проведення тих об'єктів, що виступають зразками експертного дослідження. З огляду на це, суд може запросити для надання допомоги у відібранні зразків судом або доручити відібрання зразків для проведення експертизи тому спеціалісту, якого призначено експертом і якому доручено проведення експертизи.

Зразки, отримані для експертизи, не є доказами у кримінальному провадженні, проте несуть в собі інформацію, що має доказове значення. Значення порівняльних зразків полягає в тому, що вони є об'єктами експертизи, а їх отримання — способом формування об'єкта дослідження. Дана інформація стає доступною і може бути застосована в доказуванні у кримінальному провадженні лише в результаті проведення експертизи. Саме тому зразки для експертизи мають особливий процесуальний статус і виступають матеріалом для отримання нового або перевірки вже наявного доказу.

Як і будь-який інший об'єкт, порівняльні зразки повинні бути надані експерту і вказані у постанові (слідчого, прокурора) про призначення експертизи, клопотанні про залучення експерта адвокатом, ухвалі суду про призначення експертизи. Експерт вправі клопотати про надання додаткових матеріалів і зразків (за їх недостатності, недоброякісності), проте не може довільно виключити з їх числа будь-який об'єкт. Відповідно до ч. 1 ст. 245 КПК України, у разі необхідності отримання зразків для проведення експертизи вони відбираються стороною криміналь-

ного провадження, яка звернулася за проведенням експертизи або за клопотанням якої експертиза призначена слідчим суддею. У випадку, якщо проведення експертизи доручено судом, відібрання зразків для її проведення здійснюється судом або за його дорученням залученим спеціалістом.

Юридичною підставою для отримання зразків є постанова слідчого, прокурора, що здійснює досудове розслідування, або ухвала слідчого судді, суду, а науковою — неможливість вирішення поставлених експерту питань без спеціально підібраного порівняльного матеріалу. Отримання зразків для експертизи стороною захисту спирається на загальні положення збирання і подання доказів. Рішення щодо отримання зразків, необхідних для експертизи, повинно прийматися стороною кримінального провадження, яка звернулася за проведенням експертизи, або за клопотанням якої експертиза призначена слідчим суддею. При отриманні зразків для експертизи не повинні використовуватися методи, небезпечні для життя й здоров'я людини або ті, що принижують її честь і гідність, а способи відбору зразків, реалізація яких вимагає проведення проникнення до житла чи іншого володіння особи, до приміщень тощо передбачає проведення таких дій в порядку, що встановлений для проведення відповідних слідчих (розшукових) дій. Порядок відібрання зразків з речей і документів повинен відповідати процесуальним положенням про тимчасовий доступ до речей і документів. На відміну від сторони обвинувачення, адвокат, як сторона захисту, та його підзахисний обмежені у своїх можливостях із збирання зразків. Сторона захисту не має права проводити слідчі (розшукові) дії, не має права проникати в приміщення чи інші володіння особи, не може відбирати зразки для порівняльних досліджень, не може вистребувати від інших осіб чи організацій за своєю вимогою документи, предмети як об'єкти експертизи. У сторони захисту є лише право заявити клопотання слідчому, прокурору, слідчому судді про вчинення таких дій.

Окремі види експертиз неможливо провести без самого учасника процесу, наприклад, більшість медичних експертиз, психіатрична, психологічна експертизи. В цьому випадку об'єкт дослідження особливий: ним є особа, котра одночасно виступає суб'єктом процесу з певними процесуальними правами та обов'язками. При призначенні таких експертиз також є певні складнощі в разі виникнення потреби відбирання зразків для порівняльного дослідження. Під час отримання зразків для експертизи від живих осіб може мати місце певне обмеження осо-

бистої недоторканості або це створюватиме загрозу їхньому здоров'ю. В якості таких зразків можуть бути фрагменти волосся з різних частин тіла, частки епідермісу, кров, сперма, потожирова речовина, слина, експериментальні відбитки зубів та ін. Отримання біологічних зразків здійснюється за участю спеціаліста або особи, котрій доручається проведення судової експертизи. Отримання зрізків, що пов'язане з оголенням особи, здійснюється особами тієї ж статі, за винятком їх відбирання лікарем і за згодою особи, у якої одержують біологічні зразки (ч. 2 ст. 241 КПК України). Є види зразків, відбір яких вимагає не лише обов'язкової участі спеціаліста, а й вибору місця їх відбору. Так, зразки крові та інших виділень людського організму повинні відбиратися лише в умовах медичного закладу з використанням медичних інструментів та при дотриманні відповідних норм, що виключали б можливі шкідливі наслідки для здоров'я особи, у якої вони відбираються. При такому відібранні слідчий повинен керуватися відомчими інструкціями і методичними рекомендаціями. Чим має керуватись сторона захисту — невідомо.

При отриманні зразків і підготовці матеріалів для проведення експертизи сторони кримінального провадження повинні керуватися не лише процесуальними нормами, а й правилами, викладеними у інструкціях про призначення та проведення окремих видів судових експертиз. При цьому повинні бути створені такі умови, які б забезпечували отримання необхідної їх кількості та якості, а також гарантували б безсумнівність їх походження. Всі досліджувані об'єкти й зразки мають бути відповідно упаковані, опечатані і засвідчені пояснювальним написом та підписом особи, яка одержувала зразки. Упаковка добирається з урахуванням особливостей об'єктів дослідження і повинна захищати їх від пошкоджень та привнесення будь-яких змін під час транспортування й зберігання.

Готуючи клопотання до слідчого судді про залучення експерта, адвокат повинен довести, що для вирішення питань, які мають істотне значення для кримінального провадження, необхідне залучення експерта, проте сторона обвинувачення не залучила його або на вирішення залученого стороною обвинувачення експерта були поставлені запитання, що не дозволяють дати повний та належний висновок з питань, для з'ясування яких необхідне проведення експертизи, або існують достатні підстави вважати, що залучений стороною обвинувачення експерт внаслідок відсутності у нього необхідних знань, упередженості чи з інших причин надасть або надав неповний чи не-

правильний висновок. На практиці адвокати при обґрунтуванні цих позицій доволі часто відчують складнощі. В такому випадку одним із можливих варіантів вирішення цієї проблеми є залучення спеціаліста для надання консультативно-довідкової допомоги з аналізу висновку експерта, наданого стороною обвинувачення. Метою даного аналізу є те, що адвокат за допомогою спеціаліста виявляє: неповноту або недостатню ясність висновку експерта; вирішує питання, чи не вийшов експерт у своєму дослідженні за межі компетенції своєї науки; чи не міститься у висновку експерта правова оцінка доказів. В судовій практиці неодноразово траплялися випадки відхилення висновку експерта як джерела доказу на тій підставі, що експерт при обґрунтуванні своїх висновків вийшов за межі своєї науки й привласнив собі невластиві йому функції судових органів з оцінки доказів. Після ознайомлення адвоката з висновком експерта, який був наданий у порядку залучення стороною обвинувачення, захисник разом із спеціалістом може з'ясувати такі питання: чи має експерт кваліфікацію судового експерта; чи затверджена методика проведення даної експертизи Міністром; чи існують експертні методики для проведення даного виду експертизи і чи є конкуруючі методики; чи не проведена експертиза особою, яка підлягає відводу; чи дотримані права учасників процесу при призначенні і проведенні експертизи; чи не порушувався процесуальний порядок при отриманні зразків для порівняльного дослідження; чи витримана процесуальна форма висновку експерта та чи є в наданому висновку всі необхідні реквізити; чи відносяться результати дослідження до конкретного кримінального провадження; чи відповідають висновки експерта доказам, які є у кримінальному провадженні.

Дослідження й оцінка висновку експерта судом — один із важливих етапів судової діяльності, в ході яких перевіряється й оцінюється доказова сила висновку. Дослідження доказів — це безпосереднє сприйняття та аналіз їх в судовому засіданні з метою встановлення вірогідності кожного з них, достатності їх сукупності для правильного визначення юридичних фактів, інших обставин, що мають значення для кримінального провадження. Мета дослідження досягається в ході перевірки доказів, з'ясування умов збереження інформації, зіставлення кожного доказу з іншими, усунення протиріч, попередньої будови цілісної системи доказів.

При оцінці вірогідності й правильності висновку експерта перш за все визначається придатність речових доказів і зразків для проведення дослідження, достатність використаних методик експертного дослід-

ження для відповіді на поставлені перед експертом запитання, наукова обґрунтованість експертної методики та правомірність її застосування в даному конкретному випадку. Проведення судових експертиз лише на основі знань в галузі науки, техніки, мистецтва або ремесла, без посилення на опубліковані методичні праці в галузі судово-експертного дослідження, є серйозною підставою для сумнівів у вірогідності отриманих результатів. Знання адвокатом основ методики проведення й тактики призначення судових експертиз має важливе значення не лише для правильної оцінки висновку експерта у експертизі, що проведена за ініціативою сторони обвинувачення, а й для прояву власної ініціативи з призначення експертизи за угодою або заяви клопотання перед слідчим суддею про призначення експертизи.

Необхідність й можливість подібної оцінки декларується процесуальним законодавством (п. 6 ч. 1 ст. 102 КПК України), проте для слідчого, адвоката, судді вона становить собою практично невирішене завдання, оскільки вони не є фахівцями в цій галузі знань, до якої відноситься дослідження. Це найбільш характерно для оцінки висновків судових інженерно-технічних, дорожньо-технічних, будівельно-технічних, земельно-технічних, пожежно-технічних, інженерно-екологічних, електротехнічних; комп'ютерно-технічних; телекомунікаційних експертиз, експертиз у сфері інтелектуальної власності, а також судово-економічних експертиз — бухгалтерського та податкового обліку; фінансово-господарської діяльності, фінансово-кредитних операцій.

Відповідно до вимог ст. 94 КПК України, суд оцінює докази за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на всебічному, повному й об'єктивному розгляді в судовому процесі всіх обставин кримінального провадження в їх сукупності, керуючись законом, оцінює кожний доказ з точки зору належності, допустимості, достовірності, а сукупність зібраних доказів — з точки зору достатності та взаємозв'язку для прийняття відповідного процесуального рішення. Засобом перевірки висновку експерта в кримінальному процесі слугують показання експерта, отримання й надання інших доказів учасниками процесу й порівняння висновку з цими доказами.

Висновок експерта, хоч і не має для суду обов'язкової сили, наділений низкою особливостей, які відрізняють його від інших доказів: якщо дані спеціального характеру (відомості), які містяться у висновку експерта, мають зв'язок із предметом доказування у кримінальному провадженні, то вони не можуть бути замінені ніякими іншими засобами доказування, так як вони або не містять у собі інформації спе-

ціального характеру, або містять цю інформацію у такому вигляді, що вимагає застосування спеціальних знань і навичок для її виявлення і надання їй вигляду, доступного для сприйняття, дослідження і оцінки особами, які не володіють спеціальними знаннями (суб'єктами доказування); необов'язковість висновку експерта для суду, що означає оцінку його за загальними правилами оцінки доказів. Суд при цьому може не погодитися з висновками експерта, однак у цьому випадку він повинен призначити додаткову або повторну експертизу в залежності від причин або обґрунтувати своє рішення на одному з прийнятих ним експертних висновків; результати не судових експертиз (наприклад, висновки аудитора), відомчих перевірок, які мають відношення до предмета доказування, не виключаються з числа доказів у справі (якщо відповідають пред'явленим вимогам), однак не здатні замінити експертного висновку, який відповідає вимогам процесуального законодавства.

Оцінку вірогідності висновку експерта здійснюють в два прийоми. Спочатку оцінюють його наукову обґрунтованість, до того ж, в цьому випадку висновок аналізують окремо поза зв'язком з іншими доказами. Потім здійснюють оцінку правильності висновку і для цього потрібно зіставити його з іншими матеріалами кримінального провадження. Але до певного часу в розпорядженні сторони захисту усіх матеріалів кримінального провадження може й не бути. Оцінка наукової обґрунтованості висновку експерта передбачає перевірку надійності застосованої експертом методики дослідження. Зазвичай експерти використовують сучасні, апробовані практикою і затверджені методики. Слід перевірити правомірність використання тієї або іншої методики в конкретному випадку, оскільки достовірність результату залежить не тільки від якості методики, але й від можливості її використання у певній пізнавальній ситуації. В процесі оцінки висновку перевіряють такі обставини: використання експертом всіх передбачених методикою методів; вивчення всього обсягу наданих матеріалів; наявність у висновку відповіді на всі поставлені питання; повноту описування проведеної експертом роботи; правильність інтерпретації виявлених експертом ознак. Треба встановити, чи правильно оцінені виявлені експертом ознаки об'єктів, чи відповідають висновки виявленим ознакам, чи відповідають висновки проведеному дослідженню, чи є логічний зв'язок між результатами дослідження і висновками експерта. Доказове значення висновку багато в чому залежить від того, чи входять встановлені експертом обставини до предмета доказування.

Врахування цих рекомендацій стороною захисту дозволить обґрунтувати висновок експерта як належний, достовірний доказ і довести у суді при розгляді конкретного кримінального провадження, що він є джерелом доказів.

Список використаної літератури

1. *Сімакова-Ефремян Е.Б.* Проблемні питання застосування нового Кримінального процесуального кодексу України під час призначення та проведення судової експертизи / *Е.Б.Сімакова-Ефремян* // Криміналістика і судебна експертиза: міжвідом. наук.-метод. зб. / отв. ред. И.И. Емельянова. — К.: Мінюст України, 2012. — Вип. 58, ч. 2. — С. 54-59.
2. *Лозовой А.И.* Проблемные вопросы судебной экспертизы в проекте нового уголовного процессуального кодекса Украины / *А.И. Лозовой, Э.Б.Симакова-Ефремян* // Lietuvos Respublikos Baudziamojo Proceso Kodeksui — 10 Metu: recenzuotu moksliniu straipsniu, Lietuvos ir uzsienio saliu baudziamojo proceso, baudziamosios teises ir kriminalistikos aktualijoms ir problematikai, rinkinys. — Vilnius: VILNIAUS PANDA, 2012. — P. 430—443.

Резюме

Исследуются проблемы привлечения эксперта стороной защиты в ходе досудебного следствия. Предоставление права стороне защиты привлечь экспертов для проведения судебной экспертизы свидетельствует об определенных шагах законодателя по направлению к состязательному процессу, однако это право адвокат не может реализовать в полной мере. Не определена процессуальная форма решения стороны защиты о привлечении эксперта, существенно ограничены возможности в сборе и предоставлении образцов экспертного исследования.

Summary

Problems of enlisting experts by the side of protection during pre-judicial investigation are studied. Granting the right to the side of protection to involve experts for carrying out judicial examination testifies to the certain steps of the legislator in the direction to competitor process. However the lawyer cannot realize this right to the full. The remedial form of decision of the side of protection about enlisting experts is not determined, opportunities in collecting and granting samples of expert research are essentially limited.